

■ Імпрэза

КУПАЛЬСКІ КУПАЛА

Папараць-кветку можна і не знайсці, але адчуць яе святло і энергію — яна жыве ў творчых беларусах

Тэатральнае Купалле ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі — ужо традыцыя. Але, акрамя выключна купальскіх прапаноў (музыка, песні), тэатр яшчэ мае твор, што нагадвае і адлюстроўвае беларускае народнае свята, створаны чалавекам, які быў блаславлены нарадзіцца, магчыма, тады, калі для нашага народа недзе ў гушчары лясоў зацвіла папараць-кветка. Янка Купала і яго «Адвечная песня» сталі сёлета галоўным стрыжняем свята ў РТБД, вакол якога круціўся вір іншых падзей. І ўсё гэта напоўнена сапраўды сакральным сэнсам: «Святкуем Купалу разам з Купалам». Паэт-прарок разумееў сэнс чалавечага жыцця і распаўядаў пра яго праз цуды-словы, якія ўтрымлівала яго сэрца.

Пра таямнічую сувязь розных з’яў у свеце прыродным і чалавечым, дзе ўсё трываеца на энергіях — заўважных і ўнутраных, можна было паразважаць дзякуючы праекту «Купала. Купалле. Купалаўка» з фондаў Цэнтральнай бібліятэкі імя Янкі Купалы. Але дзе працягвае жыць энергетыка паэта, дык гэта ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Яна жыве не сама па сабе, а дзеля іншых. І ўтрымліваецца доўга, калі памнажаецца праз іншых. Таму ў Беларусі ўзнікла і аказалася паспяховай акцыя «Чытаем Купалу разам». І не абавязкова прымяркоўваць яе выключна да канкрэтных дат — Купала жыў і дыхаў Беларуссю ўвесь час. У Купальскія дні неяк па-асабліваму разумееш, што нічога не ўзнікне з нідакуль. Паэт, народжаны для Беларусі, натхняе яе жыхароў і ў XXI стагоддзі.

Пра гэта сведчыць цікавасць да адноўленага спектакля «Адвечная песня» ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. Але толькі ў купальскія дні тэатр прыадкрывае таямніцу таго, які рыхтавалася пастаноўка ў тэатры і якім чынам бачылі гэты твор мастакі. Гэта фактычна дзве выставы адразу, якія адкрыліся ў галерэйнай прасторы тэатра 6 ліпеня. Адна з іх прадстаўляе ілюстрацыі вядомых беларускіх мастакоў да паэмы Янкі Купалы «Адвеч-

ная песня». У прынцыпе, сама такая выстава — ужо вартая ўвагі падзея, пра якую можна было б пісаць асобна. Проста мастакі адметныя, творы ўваходзяць у залаты фонд беларускай кніжнай графікі: Васіль Шаранговіч, Яўген Ціхановіч, Віктар Александровіч. Творы ўдалося прадставіць дзякуючы Дзяржаўнаму музею Янкі Купалы, у фондах якога яны захоўваюцца. Назвай выставы пазначаны адзін радок: «І будзе цар гэты наvek названне насіць — чалавек».

Пра тое, як пачуваецца чалавеку — цару жыцця, якраз і распаўядае спектакль, дзе вобразы пазытчыныя кладуцца на вонкавае выяўленне. І тут — дзякую мастакам. Але мы, глядачы, які правіла, на сцэне бачым канчатковы варыянт працы тых, хто ствараў сцэнаграфію спектакля і касцюмы герояў. Вялікі кавалак працы над пастаноўкай: менавіта візуальны шэраг дазваляе хутчэй уцягнуцца ў сэнс таго, што адбываецца на сцэне. Тыя ж пластычныя расшэнні ў абармленні спектакля «Адвечная песня» ствараюць і выдатны вобраз Купалля...

Але гэта асобная выстава, якая прысвечаная ўжо тэатральнай з’яве «Адвечная песня». Упершыню нам паказваюць, з чаго складаўся спектакль, які ён выяўляўся першапачаткова на ўзроўні пакуль мастацкай ідэі: накіды сцэнічнага афармлення і сцэнаграфія мастака Уладзіміра Ціханова. Нам нават паказваюць, які падбіраўся рэжысёр і ствараліся эскізы касцюмаў герояў. Але самы цуд, менавіта Купальскі: потым можна было пабачыць, які гэта ўсё склалася ў спектакль. І сам спектакль таксама.

Гэта было б проста, калі б тэатр абмежаваўся тым, што ў яго ёсць. Таму што наша разуменне цуду дазваляе кажаць чагосьці незвычайнага, таго, што ў запланаваны тэатральны паказ не ўкладзецца. І таму разам з Купалам прыйшлі святкаваць этна-фолк-гурт «Guda», фолк-мадэрн-гурт «Палац». Купальскія песні, карагоды. Усё, каб распаўціць воініча ў душы чалавека і каб іскрынкамі гэтага агню ён жыў увесь год.

Ларыса ЦІМОШЫК.
tsimoshyk@zviazda.by

■ Выстава

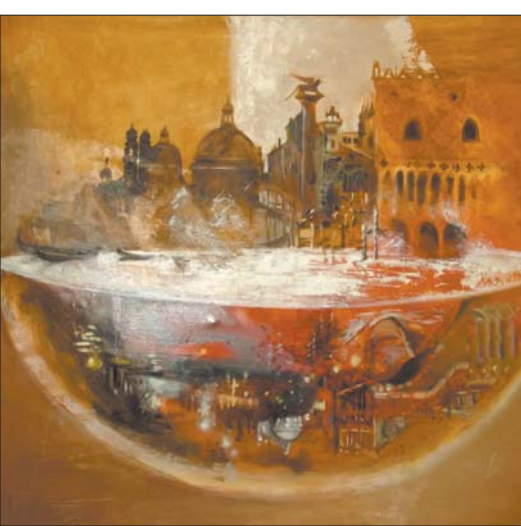
Тры сястры, тры мастачкі...

Пасляслоўе да адной выставы

Сёння становіцца модным мець вялікую сям’ю. Маладыя не баяцца нараджаць і двое, і трое дзяцей. І галоўны аргумент тых, хто глядзіць на іх з перасцярогай — вельмі цяжка выхаваць у шматдзетнай сям’і ўсіх раўназначнымі, яркімі асобамі. Вядомыя беларускія жываліцы, мастакі па касцюмах, якія ставілі ля вытокаў сённяшняга непаўторнага вобразу «Харошка», Юрыі Піскун і Алена Юр’ева-Піскун не пабавіліся нарадзіць трох дачок у нялёгкай гады перабудовы. І вось цяпер, калі кожная з іх стала непаўторнай творчай асобай і яны разам зладзілі ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» сумесную выставку «Тры сястры», калі ў Алены і Юрыя ўжо ёсць унукі, можна гаварыць пра тое, што вялікая сям’я дае ўнікальную магчымасць рэалізавацца як асобе кожнаму. Вядома, пры ўмове вялікай любові і ўвагі з боку бацькоў.

Вольга Бычко. Скарб

Мане чамусьці больш за ўсё кранула карціна Вольгі Бычко (у дзявоцтве Піскун) «Скарб». Дзяўчынка ў задумленні сціхнула на старым бабціным, а можа, нават прабабціным куфры... Гэты роздум пра свой род, пра традыцыю, якая дае і натхненне, і моц, выявіўся ў творах Вольгі, яшчэ калі яна вучылася ў Гімназіі-каледжы мастацтваў імя І.В. Ахрэмыча (гэтую навуковую ўстанову, дзе вучацца таленавітыя дзеці з усеі нашай рэспублікі, скончылі тры сястры). І ў дыпломнай працы юная Вольга ўваабіла «Бацьку», які пліцце кашы, «Маці», якая прадзе, і сястру, якая робіць папярочныя птушчак... Пасля была вельмі плёная вучоба на кафедры жывалісы Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. І ў творах Вольгі ўсё выразней выяўляліся казачныя, міфалагічныя матывы.... На выставе яе жывалісныя палотны, жывыя, імпрэсіяністычныя, вылучаліся гэтым жа казачным святлом. Выдатна адчуваючы стыхію жывалісы, яна ўваабляе няўлоўнае — то «Спеў даўніны», то «Пах абляпкі» і, то «Шум мора», то «Скрыпень» (партрэт трох сясцёр)... Яна дасколь мае шчасце глядзець на свет вачыма дзяцей, партрэты якіх з такою асалодаю піша. Матылёк на далонцы — «Крылы вясны», а «Жар-птушка» можа даць табе сваё перка... Рыбы, птушкі, казачныя героі і рэальныя людзі дзіўным чынам суіснуюць у жывалісе Вольгі Бычко і пераконваюць у тым, што мастацтва дае кожнаму з нас цудоўную магчымасць пераступіць мяжу паміж рэальнасцю і міфам, казкай, мяжу, якую ніхто з нас папросту не заўважаў у дзяцінстве...

ні, шмат падарожнічала. І з поўнай адказнасцю сцвярджаю, што менавіта глыбокае адчуванне роднай беларускай культуры дало ёй магчымасць так востра, па-майстэрску перадаць свае ўражанні ад розных гарадоў. Яна працуе ў розных графічных тэхніках, але найбольшае захапленне выклікаюць яе афорты. «Горад-парк», «Горад-клетка», «Адбіткі Вільні», «Адлюстраванне»... А вы заўважалі, што кожны з гарадоў мае не толькі свой вобраз, але і сваю структуру? Займаецца Сафія і жывалісам. Сапраўды, як было перадаць харавато аднаго з самых загадкавых італьянскіх гарадоў без жываліснай разняволенасці і шматфарбнага ззяння (карціна «Чаша Венецыі»)! Кожная з работ Сафіі Піскун — алегорыя. Як філасофскія, біблейскія алегорыі-прыпавесці ўспрымаюцца яе «Евангелісты».

Свет маленства, які таксама адлюстроўваецца ў творах Сафіі Піскун, таемны і нават трывожны. Дастаткова згадаць «Карабель-зіч», «Гензэль і Грэтэль», нізку «Прыгоды Кастуса»...

6

■ На вялікім экране

«Дзённік пакаёўкі» — варты перачытаць

Добрае кіно ва ўсе часы здольнае чамусьці навуцыць

З аднаго боку, прыемна прыходзіць у паўпустую кіназалу, займаць самае зручнае месца недзе ў сярэдзіне (у дзясятых разе кінатэатр «Перамога») і рыхтавацца да атрымання асалоды ад французскага аўтарскага фільма, намінаванага на Залатога мядзведзя Берлінскага кінафестывалю...

Сучасную карціну Бенуа Жако «Дзённік пакаёўкі» пасля прагляду можна параўнаць з аднайменнай карцінай Луіса Бунюзля 1964 года, дзе ў галоўнай ролі была муза Франсуа Труфо і Мікеланджэла Антаніні Жанна Маро. А таксама з фільмам французскага рэжысёра Жана Рэнуара, што экранізаваў раман Актава Мірбо яшчэ ў 1946 годзе з Палет Гадар у галоўнай ролі (жонкай Чарльза Чапліна, а потым Эрыха Марыі Рэмарка). Адсылка (калі можна так назваць) да Рэнуара і Бунюзля — першае, што можна абудзіць цікавасць да пункта ў кінаафішы: гэта іншая экранізацыя ці рэжым? Альбо рэверанс у бок класікаў з сэнсам «вашыя фільмы не прэтэндуюць на абсалют, і я будуць зрабіць лепш»? Ці спроба прыцягнуць увагу да здолучага фільма вядомай назвай?

Жанна Маро ў ролі Селесціны ў фільме Луіса Бунюзля.

Здольны зацікавіць і Францыя з Бельгіяй як краіны творчасці, таму што сучаснае еўрапейскае кіно па-за межамі спецыяльных «тыдняў» прысутнічае ў нашых кінатэатрах у доволі невялікім працэнце экраннага часу. Сам рэжысёр Бенуа Жако мае за плячыма вялікую колькасць намінацый на галоўным ўзнагароды першых кінафестывалюў — Канскага, Венецыйскага, Берлінскага, Сэзара, ды і сама «Пакаёўка» была ў адным кроку ад атрымання Залатога Мядзведзя ў Берліне. Да таго ж, галоўную ролю ў фільме выканала выбітная маладая французская актрыса Леа Сэйду. Глядач можа ведаць яе па адной з галоўных роляў у нашумелай карціне, пераможцы Канскага кінафестывалю 2013 года «Жыццё Адэль» (успомніце дзяўчыну з сінімі валасамі). І, нарэшце, «Дзённік пакаёўкі» — чарговы водгалас Мінскага міжнароднага кінафестывалю, што на гэты раз паказваецца на вялікім экране і па-за межамі самога форуму серыяй «Лістапад Калекцыя». На праграму Калекцыі можна спадзявацца і разнічак, што яна складаецца з аўтарскага, так бы мовіць, не масавага кіно — таго, з якога фарміруюцца конкурсныя праграмы восенню. Вось прыклады спіс крытэрыяў, па якіх я выбрала ў афішы фільм для ачынення прагляду як мяркуемы дотык да сапраўднага мастацтва.

Шкада толькі, што крытэрыі гэтыя спрацоўваюць далёка не ў роўнай колькасці крэслаў кінатэатра. З аднаго боку, і сацыяпат унутры трыумфуе, і з’яўляецца адчуванне, што паказ гэты — для цэбе, і, ўрэшце рэшт, у пустой

прасторы свая эстэтыка.

А з іншага боку, усведамляеш: калі попыт нараджае прапанову, то глядач вяртае нас у першае дзесяцігоддзе існавання кінематографа, калі ён успрымаўся выключна як атракцыён, забава, відовішча. Глядзім у афішу: фэнтэзі, хорар, камедыя. Дарэчы, самыя папулярныя жанры ў кінапракаце. Пракат (не толькі наш) арыентуецца на масавае мастацтва, патаканне нізкім глядацкім страсцям і збірае поўныя залы на галівудскі экшн і рускія рамкамы. Нічога не маю супраць адпачынку, расслаблення і часу разам з сябрамі і папкорнам. Але ў той жа час сапраўды вартыя кіно, адзначанае сусветнымі кінафестываламі, якое можа нас нечаму навучыць, патроніраваць мозг у якой-ніякой працы думкі, прымусяць паразважаць над уладкаваннем свету вакол, застаецца заўважаным толькі жменькай людзей. Хаця зручныя залы, вялікі экран, недалёка ад метро — чаго яшчэ жадаць?

На паказе Бенуа Жако дзе-нідзе праглядалі дапытлівыя твары, ды і з іх частка раслабілася настолькі, што не стрымлівала бясспрыяльных каментарыяў. А трапіць на паказ было варты: у аспекце суданосі з карцінай Бунюзля, я сказала б, што Бенуа Жако зрабіў выклік класіцы і прадставіў сваю версію галоўнай гераіні Селесціны.

У фільме яна аказваецца ў рэалістычна дрэнным-дрэнным свеце, які пакажа нам ці не ўсе заганы свету вакол. Не ў біблейскім плане, не смяротных грахі, а менавіта набыты існаваннем грамадства — гвалт маленькіх дзяўчынак як звычайная справа, неабароненасць праваў жанчын і адносіны да іх які да аб’ектаў выкарыстання са сваімі мэтамі, праміскуітэт, розніца паміж сацыяльнымі слямамі і звычайнай пыхлівасцю вышэйшых, пакінутыя дзеці, цяжкая праца, ранняя сталенне. Варта дабыць дзіўныя псіхалагічныя працягненні, невылучныя хваробы як знак часу і тыпажы ў кантэксце адносінаў да сексу.

Усё гэта канцэнтруюцца ў апаўдзядні пра новае месца працы пакаёўкі Селесціны ў флешбеках на папярэдняе жыццё. Ёй прапануюць працаваць у правінцыйным доме. Хоць гэтая ідэя дзяўчыне не падабаецца (знаёма), але прапанову яна ўсё ж такі прымае. Селесціна ні ў адным месцы не затрымліваецца надоўга і размаўляе не з павагай (як, мяркуецца, належыць асблужэ), а, хутчэй, са скептычным стаўленнем да жыцця і пагардлівым да субсідэнка. Здаецца, у яе персанажы ўваабляецца адмаўленне розніцы паміж людзьмі, прадкытаванай розніцай сацыяльных сляў, і разуменне, што кожны заслугоўвае рэгаліі не за прыстаўку «дэ» перад прозвішчам.

Селесціна не купляецца на прапанову ад багатага суседа выйсці замуж, затое скарэаецца садоўніку Жазэфу, прычым бязмечна, горача, бяспаваротна.

Яна прыязджае на цягніку і ўжо ў першы дзень знаёміцца з гаспадарамі, з якімі ў яе будзе развівацца дыялог рэальны і ўнутраны. Гаспадыня — чапурстыя жанчына, якая без памяці любіць сваё сталавае срэбра ў той час, як да свайго нястрымнага мужа пачуцці, здаецца, даўно загаслі, яна скрупулёзна лічыць чарнасліў, каб абслуга не знесла. Гаспадар — тыповы мужчына, якое не задавальняе выкананне шлобага абавязку, ён купляецца на кожны жаночы твар (ці

■ Каля партрэта

Копія партрэта Марыі Шыманоўскай дэманструецца ў Доме мазей Міцкевіча ў Навагрудку. 11 ліпеня Дом Міцкевіча павінен напоўніцца гасцямі. Віноўніца мерапрыемства — славуця піністка XIX стагоддзя, кампазітар і адначасова цешча паэта Марыя Шыманоўская, якую можна пабачыць на партрэце. Арыгінал яго знаходзіцца ў музеі Міцкевіча ў Парыжы. Але нам, беларусам, гэты партрэт асабліва дарагі таму, што стварыў яго яшчэ адзін выдатны наш творца-рамантык Валенцій Ваньковіч.

Ён пісаў партрэт у Пецярбургу, прыкладна ў 1827-1828 гадах, дзе на той час вірвала жыццё творчае і свецкае. Туды прыязджае Шыманоўская ўжо ў якасці зоркі: да гэтага вядома піністка праехала з гастролямі ці не ўжо Еўропу, зрабіўшы свой чалавечы выбар на карысць музыкі. Дзеля любімага занятку ёй давялося расстасца з мужам, а яна ўжо была маці трох дзяцей. Тыя ездзілі з ёй на гастролі, прыехалі і ў Санкт-Пецярбург, куды Марыя Шыманоўская была запрошаная ў якасці першай піністкі іх Імператарскіх Вялікацей Імператрыцы. Яе шанавалі вядомыя асобы таго часу — творцы і прадстаўнікі каралеўскай дамоў Еўропы. Нездарма яе таксама сталі называць каралевай. «Каралева гукаў» — так казаў пра яе Адам Міцкевіч, які жыў у той час у Санкт-Пецярбургу.

Гэтая шыкоўная, таленавітая жанчына ўзмаля прыцягваць людзей і ствараць вакол сябе атмасферу творчасці: яна не толькі іграла, але і сама пісала музыку, якую выконвала перад гасцямі. У Пе-

цярбургу яе музычны салон становіцца папулярным месцам сустрэч для арыстакратаў, інтэлектуалаў, творцаў. На яе канцэрты хадзілі Міхаіл Глінка і Міхал Клеафас Агіноскі. Сярод яе добрых знаёмых — Мікалай Карамзін, Дзяніс Давыдаў, Пётр Вяземскі, Аляксандр Пушкін і іншыя. Гэта было кола асоб-аднадумцаў, да якога мелі дачыненне нашы Міцкевіч і Ваньковіч. Мастака Марыя Шыманоўская натхніла на вельмі вытанчаны твор. Для Міцкевіча яна зрабіла значна больш — падаравала яму адзін з галоўных твораў свайго жыцця, праўда, не ведаючы гэтага. Маладушная дачка Шыманоўскай Цэліна, з якую Міцкевіч быў знаёмы падчас жыцця ў Пецярбургу (яна тады была зусім дзяўчынкай) пазней стала жонкай паэта, ужо ў Парыжы. Але гэта адбылося пасля заўчаснай смерці яе маці. Магчыма, Марыя стала нябеснай аялкнухай гэтай сям’і, у якой нарадзілася 6 дзяцей.

Шарм гэтай таленавітай жанчыны праз стагоддзі адчуваецца дзякуючы партрэту Ваньковіча. Для таго, каб у Беларусі была магчымасць бачыць гэты твор, мастаком Віктарам Альшускім зроблена копія, якая цяпер належыць Нацыянальнаму мастацкаму музею нашай краіны, што стала магчыма пры спрыянні Пасольства Беларусі ў Францыі. Мінчане ўжо маглі паглядзець на рамантычны партрэт. І сапраўды чакалі гэты твор на радзіме Міцкевіча.

Але не толькі копія партрэта Марыі Шыманоўскай прадстаўляецца сёння, 11 ліпеня, у Навагрудку. Яшчэ адзін твор Віктара Альшускага, які распаўядае пра «Шлях Міцкевіча», належыць Пасольству Італіі ў Беларусі. Цуды дыпламатыі наогул даюць магчымасць уз-

багачаць нашу культуру калі не літаральна, арыгіналамі, то шляхам сумесных выстаў, калі ўяўленні і веды нашых суграмадзян пра айчынную гісторыю і яе асоб удакладняюцца, адпаведна пашыраецца культурны кантэксст. Акрамя таго, Пасольства Беларусі ў Францыі дапамагае наладзіць сувязі паміж двума музеямі Міцкевіча: у Парыжы і Навагрудку. Дзякуючы парыжанам у Навагрудку будучы экспанавання 16 арыгінальных гравюр XIX стагоддзя і медальёнаў. Але і Навагрудак прыцягвае прадстаўнікоў парыжскага музея Міцкевіча, якія ў гэтыя дні збіраюцца наведаць радзіму славутага паэта-рамантыка. А мы?..

Ларыса ЦІМОШЫК.
tsimoshyk@zviazda.by

Класічны ліпень у сталічнай Ратушы

Кіраўнік музычнага дома «Класіка» Аляксандр ЧАХОУСКІ.

Арганізатары абяцаюць, што прымаць удзел у канцэртах будучы найлепшыя музыканты і вакалісты краіны. Улічваючы фармат канцэртаў open air, класічныя творы не будуць выконвацца цалкам: прагучаць толькі самыя папулярныя мелодыі і тэмы.

Першая субота — 11 ліпеня — аўстрыйскія. Прагучаць самыя вядомыя творы Моцарта ў выкананні барс-квінтэта «Няміга» і аркестра пад кіраўніцтвам дырыжора Івана Касцяняна.

Другая субота — 18 ліпеня — падарыць слухачам мелодыі танга, якое эксперты таксама ўжо лічаць музычнай класікай. Усе ахвотныя змогуць патанцаваць. Акрамя таго, беларускія піністы выканаюць творы Шапэна, Рахманінава, Ліста і Брамса.

Трэцяя субота — 25 ліпеня — пройдзе пад знакам музыкі барока. У праграме — «Поры года» Вівальдзі, «Музыка на вадзе» Гендэля і «Жарт» Баха. Разам з аркестрам выступіць і салістка Вялікага тэатра Таццяна Гаўрылава.

Завяршальны вечар — 1 жніўня — будзе прысвечаны 250-годдзю з дня нараджэння Міхаіла Клеафаса Агінскага. Арганізатары абяцаюць інтэрактыўную праграму, касцюміраваны баль і іншыя сюрпрызы.

Пачатак усіх канцэртаў у 20 гадзін. Яны абсалютна бясплатныя і будуць даступныя і для людзей з абмежаванымі магчымасцямі, якіх арганізатары абяцаюць размясціць ля сцэны. Таксама прадугледжана паркоўка для вэлаіспедэў.

Святлана БУСЬКО.
busko@zviazda.by